

**ФАРМАЛЬНЫЯ СРОДКІ СУВЯЗІ
Ў ПУБЛІЦЫСТЫЧНЫХ ТВОРАХ У. КАРАТКЕВІЧА**

Да фармальных сродкаў сувязі адносяцца злучнікі, спалучэнні злучнікаў з канкрэтызатарамі (часціцамі, прыслоўямі, мадальнымі словамі, спалучэннямі слоў, якія ўдакладняюць значэнне злучнікаў), функцыянальныя аналагі злучнікаў (прыслоўі, часціцы, мадальныя словы, спалучэнні слоў, якія самастойна, без злучнікаў, аб'ядноўваюць розныя канструктыўныя адзінкі ў сказе або ў тэксце: аднародныя члены сказа, адасобленыя члены сказа, часткі складанага сказа, асобныя сказы ў тэксце). Фармальныя сродкі сувязі адыгрываюць вялікую ролю ў арганізацыі тэксту. Яны рэалізуюць сувязь і пароджаныя ёю адносіны паміж рознымі канструктыўнымі адзінкамі, забяспечваюць іх цэласнасць і звязнасць пры лінейным размяшчэнні, спрыяюць паслядоўнасці развіцця ўнутрытэкставага зместу, служаць раскрыццю сэнсавай структуры тэксту і характару ўзаемаадносін паміж яго састаўнымі часткамі. З дапамогай фармальных сродкаў сувязі ўстанаўліваюцца розныя сэнсавыя і эмацыянальна-экспрэсіўныя кантакты паміж асобнымі кампанентамі маўленчай плыні, ажыццяўляецца лагічнае члянэнне маўленчых адрэзкаў, перадаюцца і ўспрымаюцца значэнне цэлага і адносіны да яго асобных частак. Злучнікі, спалучэнні злучнікаў з канкрэтызатарамі, функцыянальныя аналагі злучнікаў з'яўляюцца важнымі сродкамі выдзялення і акцэнтавання рэмы, павышэння эмацыянальнасці і ўзмацнення экспрэсіўнасці выказвання, рэалізаванага ў сказе ці звышсказавым адзінстве. Невыпадкова разнастайныя канструкцыі з фармальнымі сродкамі сувязі актыўна выкарыстоўваюцца ў якасці адпаведных стылістычных фігур для больш выразнага і дакладнага адлюстравання шматлікіх з'яў аб'ектыўнай рэчаіснасці. Так, у

публіцыстычных творах У. Караткевіча надзвычай пашырана далучэнне – своеасаблівае экспрэсіўнае падкрэсліванне слова ці групы слоў у сказе або асобнага сказа ў тэксце.

Далучэнне – гэта перарывістая сінтаксічная сувязь, якая існуе на ўзроўні сказа або складанага сінтаксічнага цэлага і служыць для аб'яднання злучальных і падпарадкавальных адзінак, што слаба звязаны і ўзаемна не абумоўлены ў кантэксце (матывуецца толькі адна адзінка, тады як другая адзінка матывацыі не падлягае) [1]. Такім чынам, пры далучэнні да асноўнага выказвання дадаюцца дадатковыя звесткі і тлумачэнні, якія ўзнікаюць у свядомасці гаворачага ўжо пасля таго, як выказана асноўная думка. Далучацца могуць аднародныя члены сказа, адасобленыя члены сказа, прэдыкатыўныя часткі складанага сказа, а таксама асобныя сказы ў складаным сінтаксічным цэлым.

Аднародныя і адасобленыя члены сказа пры далучальнай сувязі ўводзяцца ў сказ толькі пры дапамозе злучнікаў і іх функцыянальных аналагаў. У публіцыстычных творах У. Караткевіча такую ролю часцей за ўсё выконваюць злучнікі *і, а, але* ў спалучэнні з некаторымі часціцамі, прыслоўямі, мадальнымі словамі або, радзей, некаторыя спалучэнні слоў і часціцы ў функцыі злучнікаў.

Так, пры аб'яднанні далучальных аднародных выказнікаў ужываюцца спалучэнні *і таму, і перш за ўсё, і рантам, а пасля*. Прыслоўе *таму* ўказвае на падставу ўзнікнення дзеяння, абазначанага далучальным выказнікам: *Уся розніца паміж мною і вамі ў тым, што я на нейкія трыццаць год старэйшы за вас і таму крыху болей бачыў* (с. 384)*; *Подаўна ўжо не быў на Палессі ў час разліву і таму не ведаю, ці ёсць яшчэ такое цяпер* (с. 391).

Спалучэнне *перш за ўсё* павышае экспрэсіўнасць выказвання і паказвае, што пералічэнне аднатыпных працэсуальных прымет суправаджаецца

* Гэты і наступныя прыклады прыведзены па выданні: Караткевіч, У. Збор твораў: у 8 т. Т. 8, кн. 1 : П'есы. Нарыс / У. Караткевіч. – Мінск : Маст. літ., 1990. – 591 с.

ўзмоцненым вылучэннем апошняй з іх: *Нацыянальныя беларускія напоі – гэта квас і, перш за ўсё, бярозавік* (с. 403).

Прыслоўе *раптам* падкрэслівае нечаканасць дзеяння, названага далучальным выказнікам: *Лодачнік, які плыве насустрач і ведае, што вакол – на кіламетры – вада, і раптам чуе з туману такую сімфонію, можа падумаць, што звар’яцеў* (с. 391).

Прыслоўе *пасля ў* спалучэнні са злучнікам *а* ўскладняе далучальна-пералічальныя адносіны адценнем паслядоўнасці: *Не даў раздзерці ваўкам і памог ажарабіцца, а пасля прывёў гаспадару* (с. 398).

Далучальныя аднародныя дзейнікі ў публіцыстычных творах У. Караткевіча сустракаюцца рэдка. Для аб’яднання іх з астатняй часткай сказа ўжываюцца спалучэнні *і проста, і асабліва, а таксама*. Часціца *проста* ўносіць у далучальныя адносіны абмежавальнае адценне: *У іншых краінах ёсць горы ў зялёнай футры лясоў, мора стэпавых траў і проста сіняе мора* (с. 387).

Узмоцненае вылучэнне і падкрэсліванне апошняга (дадатковага) прадмета ці з’явы пры пералічэнні афармляецца з дапамогай спалучэння *і асабліва*: *Славіцца садамі Случчына, Міншчына, Мазырычына, Бабруйшчына і асабліва маё Прыдняпроўе* (с. 420).

Указанне на агульнае падабенства пералічаных прадметаў і з’яў у ролі суб’ектаў дзеяння змяшчаецца ў часціцы *таксама*, якая ставіцца непасрэдна за злучнікам *а* пры аб’яднанні аднародных галоўных членаў аднастаўнага намінатывунага сказа: *Аршанскае ўзвышша, Аршанска-Магілёўская раўніна, а таксама раўніны на рацэ Беразіне і каля Чачэрска* (с. 387).

Іншы раз для аб’яднання далучальных галоўных членаў сказа ўжываецца паўторны злучнік *і – і*. Ён актуалізуе далучальна-пералічальныя адносіны і садзейнічае больш цеснаму аб’яднанню аднародных членаў у радзе: *Камяніцы, і гмахі, і вежы* (с. 460); *Гродна – меч, і воля, і слава* (с. 477).

Сярод далучальных даданных членаў сказа часцей за ўсё сустракаюцца акалічнасці, недапасаваныя азначэнні і дапаўненні. Для сувязі з астатняй часткай сказа далучальных акалічнасцей ужываюцца спалучэнні *і ўрэшце, а пасля, але і*. Магальнае слова *ўрэшце* ў спалучэнні са злучнікам *і* надае далучальна-пералічальным адносінам адценне выніковасці: *Але старая беларуская вёска, тым не менш, прайграючы ў весялосці знешняга выгляду перад вёскай, скажам, карпацкай або малдаўскай, мае нейкі дужа мілы, задумлівы і паэтычны каларыт, дзякуючы прысадам вялікіх дрэў на вуліцах і ў завулках, векавым дубам на сядзібах, вялізным дзічкам на былых межах, садкам і, ўрэшце, таму, што калі не адразу за хатамі, то хаця б на гарызонце амаль абавязкова відаць лясы ці пералескі, што калі не тут жа, то напалёку – рака, рачулка ці возера* (с. 393).

Прыслоўе *пасля* ўскладняе пералічэнне акалічнасцей, пры якіх адбываецца дзеянне, адценнем паслядоўнасці: *Штук трыццаць дужа вялікіх чаўноў, змацаваных масткамі, сотня меншых, і ўсё гэта плыве ад вёскі да вёскі, а пасля да гарадка, прадаваць і купляць* (с. 391).

Спалучэнне *але і* аб'ядноўвае акалічнасці, якія абазначаюць абставіны, што не адпавядаюць характару дзеяння: *Яны жывуць нязмерна лепей, але і... падабней адзін да аднаго* (с. 385). У дадзеным выпадку далучальны характар сувязі падкрэсліваецца перарывістай інтанацыяй.

Аднародныя далучальныя недапасаваныя азначэнні ўводзяцца ў сказ з дапамогай спалучэнняў *і ўвогуле, а таксама*. Спалучэнне *і ўвогуле* надае далучальна-пералічальным адносінам адценне падагульнення: *Але пірагі заўсёды любілі. З яблыкамі і ўвогуле з садавінай, з чарніцамі, кручаны з макам (струцаль)* (с. 399). Спалучэнне *а таксама* актуалізуе падабенства апошняй (дадатковай) прыметы пры пералічэнні да папярэдняй: *Тут пахаваны бацькі польска-беларускага паэта і фалькларыста Яна Чачота, блізкага сябра Адама Міцкевіча, а таксама – Верашчакі, сваяка Марылі Верашчакі, першага каханна паэта* (с. 395).

Аднародныя далучальныя дапаўненні ў публіцыстычных творах У. Караткевіча сустракаюцца рэдка. Яны ўводзяцца ў сказ з дапамогай узмацняльнай часціцы *нават*, якая вылучае сэнс апошняга аднароднага члена пры пералічэнні і выконвае ролю функцыянальнага аналага злучніка: *Занадта ўжо ўплывае на эканоміку, пейзаж, побыт, нават псіхіку чалавека вялікая Рака* (с. 387).

Для афармлення сувязі далучальных адасобленых членаў з астатняй часткай сказа ўжываюцца злучнік *толькі* – асобна або ў спалучэнні з часціцай *што*, а таксама злучнікавае спалучэнне *гэта значыць*. Злучнік *толькі* ўводзіць у сказ адасобленыя акалічнасці, абмяжоўваючы абазначаныя імі абставіны, пры якіх адбываецца дзеянне, і ўскладняючы іх умоўным адценнем [2]: *За выключэннем некаторых раёнаў Палесся, беларускую хату ніколі не беляць знадворку, толькі ўнутры* (с. 393). У спалучэнні з часціцай *што* злучнік *толькі* прымацоўвае адасобленыя азначэнні, надаючы далучальным адносінам абмежавальна-ўступальнае адценне: *У нас гэта ўсё таксама ёсць, толькі што сабранае ў мініяцюры* (с. 387). Злучнікавае спалучэнне *гэта значыць* далучае адасобленыя прыдаткі і паказвае, як тое, што абазначана адасобленым прыдаткам, падагульняе і раскрывае змест азначаемай словаформы [3]: *Некаторыя балоты цягнуцца на дзясяткі кіламетраў і толькі сям-там вытыркаюцца з іх “выспы”, гэта значыць, астравы, парослыя першабытным лесам* (с. 389).

Для сувязі далучальных прэдыкатыўных частак складаных сказаў у публіцыстычных творах У. Караткевіча часцей ужываюцца злучнікі *і*, *а*, *але*, *ды* асобна і ў спалучэнні з пэўнымі канкрэтызатарамі (прыслоўямі, часціцамі, анафарычнымі займеннікамі), якія ўскладняюць далучальныя адносіны рознымі сэнсавымі адценнямі.

Адзіночны злучнік *і* можа ўводзіць у складаназлучаны сказ далучальна-пералічальную або далучальна-азначальную часткі. У складаназлучаных сказах, дзе далучальна-пералічальныя часткі аб’яднаны з папярэднімі

часткамі пры дапамозе адзіночнага злучніка *i*, змяшчаюцца паведамленні (асноўныя і дадатковыя), якія ў пэўнай меры звязаны з адной і той жа асобай або прадметам. Як правіла, гэта асоба ці прадмет у першай састаўной частцы абазначана назоўнікам, а ў другой – адпаведным яму займеннікам: *Паміж азёраў частыя ўзгоркі, і на іх пілы лясоў, пераважна хвойных* (с. 388).

У далучальна-азначальнай частцы пры злучніку *i* ўжываецца ўказальны займеннік *гэта*, які заўсёды выконвае функцыю азначэння і разам з назоўнікам, да якога дапасуецца, умяшчае ў сабе сэнс папярэдніх прэдыкатыўных частак: *Лішайнік бародамі звісае з дрэў, чырванюць на беражках тарфяных вымачын мухаморы, і ў гэтым змроку, валюхаючы, праходзіць гаспадар гэтых мясцін – мядзведзь* (с. 388); *У такіх лясах заўсёды змрок, крыху паплямаваны сонцам; курцыца, як з кадзільніц, зямля, і ў гэтых выпарэннях стаяць стрункія, як калоны, амаль белыя ствалы волатаў* (с. 390).

Для канкрэтызацыі далучальных адносін пры злучніку *i* могуць размяшчацца часціцы *толькі, вось*, прыслоўі *рантам, таму*. Часціца *толькі* ў спалучэнні са злучнікам *i* ўводзіць у сказ далучальна-абмежавальную частку, якая ўдакладняе і разам з тым абмяжоўвае сферу праяўлення таго, аб чым паведамляецца ў папярэдняй частцы: *Некаторыя балоты цягнуцца на дзясяткі кіламетраў, і толькі сям-там вытыркаюцца з іх “выспы”, гэта значыць, астравы, парослыя першабытным лесам* (с. 389). Часціца *вось* у спалучэнні са злучнікам *i* афармляе далучальна-вылучальныя адносіны і спрыяе актуалізацыі чагосьці важнага са зместу або звязанага са зместам папярэдняй прэдыкатыўнай часткі: *Высеклі лес, панізіўся ад асушэння ўзровень грунтовых вод, і вось пяскі вырваліся на волю, пачалі крочыць, утвараць барханы, насоўвацца на палі, часам засыпаць балоты...* (с. 390).

Прыслоўе *рантам* разам са злучнікам *i* ўводзіць у сказ далучальна-выясняльную частку і ўзмацняе ўказанне на вынік, які не ўзнікае непасрэдна са зместу папярэдняй прэдыкатыўнай часткі, а ўяўляе сабой дадатковае

паведамленне да гэтага зместу: *Часам едзеш лесам, і раптам – паляна, здзічэлыя садовыя дрэвы (вёска так і не адрадзілася) і абеліск...* (с. 386).

Прыслоўе *таму* ў спалучэнні са злучнікам *і* прымацоўвае далучальную прычынна-выніковую частку, якая паказвае на прычыну папярэдняй часткі і змяшчае такое паведамленне, якое з'яўляецца вынікам гэтай прычыны: *Жаніх і нявеста даўно дамовіліся, але вёска была глыбінная, моцна трымалася звычайў, і таму многае было, як раней* (с. 407).

У складаназлучаных сказах са злучнікам *а* далучальна-дапаўняльныя адносіны выражаюцца ў катэгарычнай форме і суправаджаюцца супастаўляльным адценнем [4]. Далучальна-дапаўняльная частка гэтых сказаў можа ўдакладняць дзейнік папярэдняй часткі, які заўсёды выражаны назоўнікам. Адпаведны яму займеннік паўтараецца ў далучальна-дапаўняльнай частцы, дзе ён выконвае функцыю акалічнасці: *Паўсюль раскіданы грады ўзгоркаў, а на іх сіні зубчасты лес* (с. 394); *У прыватнасці, курганы, гарадзішча, трохсотгадовая драўляная царква... а ў ёй іконы работы В. М. Васняцова* (с. 395).

Пры злучніку *а* можа ўжывацца прыслоўе *пасля*, якое ўскладняе далучальна-пералічальныя адносіны адценнем паслядоўнасці: *Пякуць яго на паду, на капусных або кляновых лісцях, а пасля, спырнуты вадою, астывае хлеб пад ручніком, напаўняючы хату найлепшым у свеце пахам* (с. 399).

Злучнік *але* ўжываецца для афармлення далучальна-азначальных адносін паміж прэдыкатыўнымі часткамі складаназлучанага сказа, прычым гэтыя адносіны суправаджаюцца супраціўным адценнем. У далучальна-азначальнай частцы непасрэдна за злучнікам *але* размяшчаецца ўказальны займеннік *гэта*, які выступае ў функцыі дзейніка: *Наша Беларусь займае 207,6 тысячы квадратных кіламетраў, ці 0,9% тэрыторыі СССР, але гэта больш чым Балгарыя, чым Венгрыя, чым Партугалія, Грэцыя...* (с. 386); *Не сказаць каб усё гэта заўсёды стаяла на стале, але гэта стравы нацыянальнай кухні* (с. 399).

Пры злучніку *але* ў якасці канкрэтызатара далучальных адносін зрэдку сустракаецца ўзмацняльная часціца *і*, якая актуалізуе супраціўнае адценне: *Гэта вёска сучасная, але і тут ёсць старажытнасць* (с. 395).

Злучнікі *ды, дый* ужываюцца для прымацавання далучальна-пералічальнай часткі, якая змяшчае асабліва важнае паведамленне: *Адметным было хіба тое, што былі яшчэ “запоіны”, на якіх абмяркоўваўся парадак вяселля, ды некалькі дзён перад вяселлем хата нявесты была аддадзена ў поўнае карыстанне ёй і сяброўкам* (с. 408); *Цяпер саматканья палотны робяць рэдка, але робяць, дый старое палатно берагуць* (с. 405).

У якасці спецыфічных сродкаў далучальнай сувязі ўжываюцца злучнікі *прычым і так што*. З дапамогай злучніка *прычым* афармляюцца далучальна-дапаўняльныя адносіны, якія суправаджаюцца вылучальным адценнем: *Раней галоўным было сала, прычым асаблівым шыкам было есці “сала на повен рот, а хлеба так толькі, для смаку”* (с. 401).

Злучнік *так што* ўводзіць у складаназалежны сказ даданую далучальна-выніковую частку, у якой змяшчаецца дадатковае паведамленне, што ўспрымаецца як выніковае заключэнне адносна зместу галоўнай часткі: *Раней зрэдку, а цяпер досыць часта ў халоднай палове ёсць і грубка, так што пры выпадку (наезд гасцей ці яшчэ нешта) можна размясціць процьму людзей* (с. 396).

Для афармлення далучальна-вылучальных адносін паміж прэдыкатыўнымі часткамі складаназлучанага сказа іншы раз выкарыстоўваецца функцыянальны аналаг злучніка – часціца *вось*, якая надае гэтым адносінам узмоцнены характар: *Гэта менавіта тут стаіць у атачэнні шасцісотгадовых дубоў “дуб Крывашанкі”, “цар-дуб”, “дрэва вечнасці” – вось колькі ў яго назваў* (с. 394).

Для прымацавання асобных сказаў у складаным сінтаксічным цэлым у публіцыстычных творах У. Караткевіча часцей ужываюцца злучнікі *і, а, але* – асобна і ў спалучэнні з канкрэтызатарамі (прыслоўямі, часціцамі, мадальнымі

словамі), якія ўскладняюць далучальныя адносіны дадатковымі адценнямі значэння. Так, злучнік *i* афармляе далучальна-пералічальныя адносіны: *Вада рукавоў цёмна-зялёная, з сонечнымі плямамі, бо над імі вербы ўтвараюць суцэльныя тунелі. І ў гэтых тунелях, у імгле, цэлыя чароды чаўноў* (с. 394).

Пры злучніку *i* могуць размяшчацца прыслоўе *таму* або яго спалучэнні з часціцай *менавіта* і пабочным словам *магчыма*, з дапамогай якіх выражаюцца далучальна-прычынна-выніковыя адносіны, ускладненыя суб'ектыўнымі адценнямі ўпэўненасці (*менавіта*) ці няўпэўненасці (*магчыма*): *Гнёзды паўсюль. І таму мне здаецца, што ў гэтыя – і не толькі ў гэтыя – дні зямлю нашу, Беларусь, можна назваць “зямлёю пад белымі крыламі”* (с. 383); *Мы – адбіліся. І менавіта таму мы “белая”, “чыстая ад нашэсця татараў” Русь* (с. 384); *Любоў да Беларусі нараджалася ў самыя галодныя, халодныя і цяжкія часы. І, магчыма, таму стала асабліва моцная* (с. 384).

Пабочнае слова *галоўнае* актуалізуе сэнс змешчанага ў далучальным сказе паведамлення і надае далучальна-пералічальным адносінам узмоцнены характар: *Шумлівыя паркі, броханне вялізнай, з вясло, рыбы, бабёр, што куляецца ў ваду, убачыўшы твой човен, ранішнія слупы пары над ракой, вогнішча касцоў ля будана, брэх сабак у начных вёсках, калі праплываеш паўз іх. І, галоўнае, далечы, роўных якім не знайсці на зямлі* (с. 392).

Прыслоўе *ўрэшце*, размешчанае за злучнікам *i*, надае далучальна-пералічальным адносінам адценне падагульнення: *Малочныя супы і сярод іх “гушча наліваная” – уласна пшанічная каша, залітая гарачым малаком. І ўрэшце квас, род баршчу з буракоў* (с. 400).

Злучнік *a* пры сувязі асобных сказаў у складаным сінтаксічным цэлым афармляе далучальна-супастаўляльныя адносіны: *Ад дома засталіся толькі прыступкі ганка, якія вядуць у нікуды. А ля дарогі высачэзны крыж з неашкуранага крывога дубовага ствала з гэткай жа папярочынай* (с. 394); *Ветразі іхнія раскрылены над дрэвамі, пушысты хвост, як веерам, накрыў*

выцягнутыя ногі. А мне пад іхні палёт асабліва добра думаецца пра Беларусь, нашу з вамі радзіму (с. 383).

У спалучэнні з часціцай *яшчэ* злучнік *а* выражае далучальна-пералічальныя адносіны, якія маюць узмоцнены характар: *Белыя зорачкі, жоўты сухмень, сіняе азерца. А яшчэ малінавая канюшына, белы россып грэчкі, залатое мора лубіну ці сланечніку, бледна-зялёныя кучары гароху (с. 392).*

Часціца *вось* у спалучэнні са злучнікам *а* суправаджае далучальна-супастаўляльныя адносіны адценнем выніку: *Вада Нарачы такая чыстая, што пры вялікай глыбіні можна бачыць усё, што ляжыць на дне. А вось вада змрачнаватага, ляснога і балотнага возера Палік (у Бярэзінскім запаведніку) нагадвае густа завараны чай (с. 387).*

Спалучэнне *пакуль што* пры злучніку *а* надае далучальна-супастаўляльным адносінам абмежавальнае адценне: *Дажывяце да майго – можа, будзеце куды больш бывалыя. А пакуль што я хачу трошкі памагчы вам у вашых першых кроках... (с. 384).*

Толькі ў спалучэнні з прыслоўем *таму* злучнік *а* афармляе далучальна-прычынна-выніковыя адносіны: *Чаму я апісваю вам гэта? А таму, што ежа розных народаў, як і вопратка і жыллё, усё больш і больш падпадае стандарту (с. 404).*

Злучнік *але* ўжываецца для афармлення далучальных адносін з супраціўным адценнем або адценнем неадпаведнасці: *Гэта пейзаж. Але неад’емную частку пейзажу складаюць цяпер нівы (с. 392); Ёсць, праўда, і вялікія вёскі, двароў на 1500, такія, як Рубель на Століншчыне. Але іх мала, напэўна, некалькі соцень, не больш (с. 393).*

Пры злучніку *але* ў якасці канкрэтызатараў далучальнага значэння сустракаецца толькі часціца *і*, якая надае далучальным адносінам узмоцнены характар: *Стрэхі раней былі саламяныя або, на поўдні, з чароту, які даўжэй служыць... Але і тады часта сустракаліся “шчапяныя” дахі (с. 393); Апісаць*

узе спосабы немагчыма. Але і проста вараная, з падгарэлымі вярышкамі, высыпаная на абрус на стале яна – дзіва! (с. 400).

Асобныя сказы ў складаным сінтаксічным цэлым могуць далучацца з дапамогай некаторых пабочных слоў, якія выконваюць функцыю злучнікаў і адначасова надаюць змешчанаму ў сказе паведамленню суб'ектыўную афарбоўку: *Нехта сказаў, што па абрысах наша краіна нагадвае дубовы ліст. Па-мойму, параўнанне не вельмі. На мой погляд, яна па абрысах хутчэй нагадвае зубра (с. 387); Шмат старых паркаў. У прыватнасці, парк пры Горацкай сельскагаспадарчай акадэміі, самы стары батанічны сад рэспублікі (с. 389).*

Прааналізаваны матэрыял паказвае, што далучальныя канструкцыі (аднародныя члены сказа, адасобленыя члены сказа, прэдыкатыўныя часткі складаных сказаў, асобныя сказы ў складаным сінтаксічным цэлым) з'яўляюцца дзейным сродкам экспрэсіўнага вылучэння пэўнай часткі паведамлення, якой аўтар надае асаблівае значэнне. З іх дапамогай ствараецца ўражанне непасрэднасці маўлення, калі фраза складваецца без папярэдняга абдумвання, калі да асноўнага выказвання дабаўляюцца дадатковыя звесткі і тлумачэнні ўжо пасля таго, як выказана асноўная думка. Вялікую ролю ў арганізацыі далучальных канструкцый адыгрываюць фармальныя сродкі сувязі. Злучнікі (*і, а, але, ды, так што*), спалучэнні злучнікаў з канкрэтызатарамі (*і таму, і раптам, і ўвогуле, і ўрэшце, а пасля, а таксама, але і і інш.*), функцыянальныя аналагі злучнікаў (*вось, нават, па-мойму, у прыватнасці, гэта значыць*) афармляюць далучальную сувязь і пароджаны ёю адносіны, з'яўляюцца іх своеасаблівымі актуалізатарамі, дапамагаюць максімальна дакладна выразіць розныя сэнсавыя адценні гэтых адносін. Усё гэта спрыяе павышэнню экспрэсіўнасці змешчаных у далучальных канструкцыях паведамленняў і прадвызначае іх ужыванне ў публіцыстычным стылі, дзе, як вядома, неабходна не толькі выказаць пэўную інфармацыю, але і аказаць эмацыянальнае ўздзеянне на чытача. Таму ў

публіцыстычных творах У. Караткевіча далучальныя канструкцыі выкарыстоўваюцца вельмі актыўна. Іх ужыванне – гэта адметнасць індывідуальнага пісьменніцкага стылю, які “характарызуецца раскаванасцю думкі, эмоцый” [5].

РЭПАБЛІКАНСЬКІ ЦЭНТРАЛЬНЫ ІНСТЫТУТ
НАУК І АКАДЭМІЧЭСКАГА
ІНТЭЛЕКТУАЛЬНАГА
КАПІТАЛУ

Літаратура

1. Бурак, Л. І. Далучэнне ў сучаснай беларускай мове / Л. І. Бурак ; навук. рэд. М. А. Жыдовіч. – Мінск : Выд-ва БДУ, 1975. – 256 с. – С. 5.
2. Бурак, Л. І. Далучэнне ў сучаснай беларускай мове. – С. 98.
3. Бурак, Л. І. Далучэнне ў сучаснай беларускай мове. – С. 85.
4. Бурак, Л. І. Далучэнне ў сучаснай беларускай мове. – С. 135.
5. Мароз, В. К. Караткевіч Уладзімір Сямёнавіч / В. К. Мароз // Беларуская мова: Энцыклапедыя. – Мінск, 1994.